

**Centar za životnu sredinu - Arhus centar Banja Luka
Novembar 2015
Banja Luka**

**„Akcioni plan podizanja svijesti javnosti o smanjenju rizika
od katastrofa na području Grada Banja Luka“**

Jelena Žigić, dipl. prostorni planer

SADRŽAJ:

1. Uvod

2. Karakteristike grada Banja Luka

I - Prirodno-geografske i statističke karakteristike grada Banja Luka

II – Osjetljivost područja grada Banja Luka na prirodne hazarde

III – Ugrožene kategorije stanovništva na području grada Banja Luka

3. Prijedlog modela komunikacije i uključivanja javnosti u smanjenju rizika od katastrofa

3. Odgovorne institucije i administrativno-pravno struktura

4. Analiza dokumenata o smanjenju rizika od katastrofa i podizanju svijesti javnosti

5. Akcioni plan za podizanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa

5. Zaključak

1. Uvod

„Akcioni plan podizanja svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa na području grada Banja Luka“ (u daljem tekstu – Plan) priprema se kroz projekata „Jačanje kapaciteta Aarhus centara u polju smanjenja rizika od katastrofa (DRR). Ciljevi projekta su povećanje svijesti lokalnih zajednica, jačanje kapaciteta i uloge civilnog društva i lokalnih zajednica u polju smanjenja rizika od katastrofa. Uspostavljanje Aarhus centara u BiH su podržale Delegacija EU u BiH i OSCE misija u BiH kao podršku provođenju Konvencije Ekonomske komisije UN-a za Evropu (UNECE) o pristupu informacijama, učešću javnosti u procesu odlučivanja i pristupu pravdi u pitanjima životne sredine (Aarhuska konvencija). Jačanjem kapaciteta Aarhus centara na polju smanjenja rizika od katastrofa, oni postaju osposobljeni za preuzimanje aktivne uloge u promociji aktivnosti zajednice na smanjenju rizika od katastrofa koji ima sigurnosne implikacije unutar države i izvan nje.

Inicijativa za zaštitu životne sredine i sigurnost (ENVSEC) predstavlja partnerstvo koje obuhvata šest međunarodnih organizacija – OSCE, REC, UNDP, UNECE, UNEP i NATO kao pridruženi partner, sa specijalizovanim i komplementarnim mandatima i ekspertizom, a koje na integrisan način reaguju i djeluju u odgovoru na izazove zaštite životne sredine i sigurnosti. Misija ENVSEC-a jeste pomoći u smanjenju rizika po životnu sredinu i sigurnost kroz jaču saradnju unutar država i među državama četiri regije: Srednje Azije, Istočne Evrope, Sjevernog Kavkaza i Jugoistočne Evrope. Inicijativa ENVSEC je nedavno izradila i odobrila ovaj projekat koji obuhvata sedam država, a to su Jermenija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kirgistan, Moldavija, Srbija i Tadžikistan.¹

Ovaj dokument nastao je na osnovu detaljne analize postojećeg stanja i dokumenata. Izrada Plana je obuhvatila učešće svih aktera na području grada Banja Luka koji su direktno ili indirektno povezani sa temom katastrofa, civilne zaštite, edukacije i saradnje s javnosti. Obzirom na prirodne karakteristike i učestalost pojave određenih hazarda², Plan se bavi analizom i prijedlozima na temu prirodnih hazarda, i to – bujica i poplava, klizišta, zemljotresa i požara. Oslanjajući se na postojeće administrativno-pravne okvire, kao i dosadašnje iskustvo i uhodan model upravljanja potencijalnim opasnostima, hazardima i rizicima u gradu Banja Luka, Plan daje jasne prijedloge za osavremenjavanje postojećih kapaciteta, te predlaže nova i inovativna rješenja. Stoga, Plan je definisan kao razrada i sinteza već postojeće stručne i upravljačke baze na osnovu čega je izrađen prijedlog

¹ Izvedeno iz „Izveštaj o procjeni potreba za edukacijom javnosti o DRR na lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini“, Nedim Čelebić, 2014. Sarajevo

² „Hazard se odnosi na prirodne (ili fizičke), tehnološke ili biološke fenomene koji imaju potencijal da izazovu povredu i štetu. Procesi kao što su urbanizacija, degradacija životne sredine i klimatske promjene oblikuju i konfiguriraju hazard, što znači da je teško odvojiti njihove prirodne i ljudske izazivače.“, Plan of Action on Disaster Risk Reduction for Resilience, UN 2013.

unapređenja postojećih i razvoja budućih aktivnosti. Uzimajući u obzir ciljne grupe na području grada Banje Luke, predložene su jasne aktivnosti u polju komunikacije i edukacije stanovništva, ali i javnosti u cjelini.

Izradi Plana prethodili su brojni sastanci i radionice sa vodećim akterima u oblasti prirodnih katastrofa, ali i provođenje predloženih mjera za podizanje svijesti javnosti u mjesnim zajednicama „Lazarevo 1 i 2“ i „Gornja Piskavica“.

Cilj Plana jeste razrada segmenta javnosti u već postojećem pristupu temi prirodnih katastrofa. Obzirom da je pokrivenost grada Banje Luke sa upravljačke tačke gledišta na zadovoljavajućem nivou, bilo je izrazito neophodno u dalji razvoj spremnosti Grada na katastrofe u većem obimu uključiti javnost pravovremenim edukacijama ali i umrežavanjem i informisanjem. Plan predlaže i propisuje konkretne i mjerljive aktivnosti koje će dovesti do željenog cilja u toku planskog perioda 2016. – 2018. godine.

2. Karakteristike grada Banja Luka³

I - Prirodno-geografske i statističke karakteristike grada Banja Luka

Grad Banja Luka je prostorno i populaciono najveći grad u Republici Srpskoj, a prostire se na površini od 1.239 km². Predstavlja univerzitetski, privredni, finansijski, politički i administrativni centar Republike Srpske, te je sa 199.191 stanovnikom drugi po veličini grad u Bosni i Hercegovini.

Stanovništvo je organizovano u 57 mjesnih zajednica, od čega 32 seoskih i 25 gradskih i prigradskih mjesnih zajednica. Urbano područje grada obuhvata površinu od 183,32 km² i prostire se u istočnom dijelu grada Banje Luke, te čini 14,8% teritorije grada.

Prirodno-geografske karakteristike grada Banje Luke odlikuju se njegovom pozicijom - 44° 46' 27" sjeverne geografske širine i 17° 11' 44" istočne geografske dužine, te 164 m nadmorske visine. Banjalučka kotlina u kojoj se razvijao grad nalazi se u sjevero-zapadnom dijelu Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. U cjelini predstavlja prelaznu zonu od dinarske planinske ka panonsko-ravničarskoj oblasti. Upravo je zbog pomenute karakteristike teren grada

³ Podaci iz - "Plan zaštite od elementarne nepogode i druge nesreće grada Banja Luka - Plan preventivnog djelovanja", Odsjeka za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice grada Banja Luka.

geomorfološki stepeničast. Na krajnjem jugu regije nalazi se zona visokih planina, zatim pobrđa i na krajnjem sjeveru niska Posavina.

Na području Banje Luke vlada umjereno kontinentalna klima sa toplim ljetima i hladnim zimama, kao posljedica otvorenosti prema kontinentu i zatvorenosti prema moru. Srednje mjesečne temperature se kreću od -1°C do 21°C , dok srednja godišnja temperatura iznosi 11°C . Broj dana sa maksimalnom temperaturom preko 25°C javlja se u periodu od aprila do oktobra, dok pojavu minimalne temperature od -10°C možemo zabilježiti tokom januara i februara.

Cijela teritorija grada Banja Luka spada u slivno područje rijeke Vrbas. Dužina toka rijeke Vrbas kroz područje grada iznosi oko 10 km, sa prosječnim nagibom korita od 2,1%. Korito rijeke u gradskom području nije regulisano izuzev izgrađene brane u Delibašinom selu i dijelu nasipa u naselju Česma. Brzina vode rijeke Vrbas kreće se u granicama od 0,3 – 4,0 m/sek, dok prosječna temperatura iznosi oko 10°C . Karakteristični maksimalni proticaj vode je 1.218 m^3 , a minimalni 1 - $2,9\text{ m}^3/\text{sek}$, dok srednji proticaj iznosi $75\text{ m}^3/\text{sek}$. Na režim toka rijeke Vrbas veliki uticaj imaju hidroelektrane, posebno hidroelektrana „Bočac“ koja svojom akumulacijom i režimom rada direktno utiče na količinu vode koja Vrbasom protiče kroz Banju Luku. Sa aspekta smanjenja rizika od poplava možemo reći da je grad Banja Luka u dosta dobroj poziciji zbog toga što se poplavni talasi koji dolaze Vrbasom mogu najaviti u saradnji sa HE „Bočac“ što može u značajnoj mjeri ublažiti velike vode koje dolaze Vrbasom regulisanjem protoka ispustima iz akumulacionog jezera.

Takođe, sa desne strane u Vrbas se ulijevaju pritoke: Švrakava, Cerinac, Pločati potok, Ularac, Vrbanja i Brušina, a sa lijeve strane pritoke su mu: Krupa, Rekavica, Vukov potok, Rujšnjak, Suturlija, Crkvena, Široka rijeka i Dragočaj. Pored navedenih pritoka vodu Vrbasu predaje i veliki broj vrela i izvora.

Pored rijeke Vrbas na fizionomiju, ali i prirodno-geografske karakteristike, terena Banje Luke veliki uticaj ima i rijeka Vrbanja koja je ujedno i najveća pritoka Vrbasa, dužine 85,3 km. Izvire pod planinom Vlašić na visini od 1520 m n.v. kod sela Kruševog Brda. Površina sliva rijeke Vrbanje je 866 km^2 . Vrbanja je rijeka koja teče u prirodnom režimu sa velikom visinskom razlikom između izvora i ušća, te kao takva pogodna je za brzu transformaciju poplavnog talasa i brz porast vodostaja.

Upravo su prirodne karakteristike, fizionomija postojeće infrastrukture, te različita kretanja stanovništva ono što determiniše potencijalni rizik od katastrofa na području grada Banja Luka. Preklapanjem različitih faktora okidača pojave prirodnog hazarda dovodi najčešće do različitih lančanih reakcija u prirodi, što za posledicu može imati velike materijalne i ljudske gubitke.

II – Osjetljivost područja grada Banja Luka na prirodne hazarde

Poplave i bujice

Poplave i bujice su dvije hidrološko-geomorfološke pojave koje nastaju kao posljedica prevelike količine vode. Usljed različitih uslova, vodotoci ili vodna infrastruktura nisu u stanju da prime te količine vode. Najčešće nastaju brzo, a mogu zahvatiti velika područja te ugroziti veliki broj ljudi i materijalnih dobara. U zavisnosti od aktivnosti u prostoru mogu biti izazvane ili potpomognute ljudskim aktivnostima, te stoga pored prirodnih možemo naići i na vještačku situaciju ovih pojava. Najčešće katastrofalnije situacije nastaju kao čitav niz uvezanih faktora koji se međusobno dopunjavaju i uslovljavaju. Naravno, najveći faktor i modifikator ovih pojava jesu padavine. Prije svega na visinu vodenog talasa utiče količina padavina i veličina sliva zahvaćenog padavinama. Upravo su iz tog razloga najčešće dugotrajne kiše u slivu razlog zasićenja zemljišta i podizanja nivoa podzemnih voda, što direktno dovodi do porasta vodostaja u čitavom riječnom slivu. No, da bi došlo do pojave poplave ili bujice sposobnost receptivnosti glavnog riječnog toka, ali i pritoka i kanala, mora biti nadmašena.

Na području grada Banja Luka osmatranje vodostaja vrši se na rijekama Vrbas i Vrbanja, i to na tri lokacije:

1. „Hidrološka stanica Banja Luka“, 50 m uzvodno od gradskog mosta na desnoj obali rijeke Vrbas;
2. „Hidrološka stanica Delibašino selo“, na lijevoj obali Vrbasa 100 m uzvodno od starog mosta u naselju Trapisti;
3. „Hidrološka stanica Vrbanja“, u naselju Vrbanja 8,5 km uzvodno od ušća rijeke Vrbanje u Vrbas.

Na hidrološkim stanicama Delibašino selo i Vrbanja postavljene su automatske hidrološke stanice za kontinuirano osmatranje vodostaja i izvještavanje u realnom vremenu, dok je hidrološka stanica Banja Luka opremljena mehaničkim limnigrafom sa plovkom. Ovakav tip stanice je dobar kada su u pitanju analize podataka jer ima kontinuirani zapis vodostaja, ali nisu efikasne sa aspekta odbrane od poplava jer nemaju mogućnost izvještavanja u realnom vremenu. Na stanicama Vrbas i Vrbanja postoje problemi u preuzimanju podataka u realnom vremenu jer su iste u vlasništvu JU „Vode Srpske“ i često ne funkcionišu pri prenosu podataka u realnom vremenu.

Kota redovne i vandredne odbrane od poplava na rijeci Vrbas za hidrološku stanicu Delibašino selo definisana je Glavnim operativnim planom odbrane od poplava i iznosi 300 cm za redovnu i 320 cm za vanrednu odbranu od poplava u odnosu na kotu 0 vodomjera koja iznosi 141,38 mnm. Dok kota redovne odbrane od poplava

kod Gradskog mosta iznosi 250 cm, a kota vanredne odbrane od poplava je 300 cm.

Opasnosti koje prijete izlivanjem rijeka na teritoriji grada ogledaju se u tome što:

- Rijeka Vrbas izlivanjem iz korita ugrožava i plavi područja mjesnih zajednica: Krupa na Vrbasu, Rekavice, Karanovac, Srpske Toplice i Česma;
- Rijeka Švrakava svojim izlivanjem ugrožava određeni prostor oko ušća u Vrbas u mjesnoj zajednici Karanovac;
- Rijeka Crkvena izliva se iz svog korita i ugrožava dio mjesne zajednice Lauš, te na ušću u rijeku Vrbas u naselju Dolac;
- Riječica Dragočaj, u svom donjem i srednjem toku, plavi površine oko željezničke stanice Ramići, mjesne kancelarije i ambulante.
- Riječica Suturlija, kao i oborinske vode, a dijelom i rijeka Vrbas, ugrožavaju dijelove mjesne zajednice Srpske Toplice, a naročito naselje u Jesenjinovoj ulici.
- Riječica Široka, sa potokom Šargovac, u donjem toku plavi područje mjesne zajednice Lazarevo.

Pored navedenih rijeka probleme pričinjavaju i potoci i bujičarske rječice kojih na teritoriji grada ima 37.

Na području grada najveće do sada zabilježene poplave desile su se u vremenu od 15. do 18. maja 2014. godine. Tih dana su zbog izlivanja Vrbasa i Vrbanje poplavljena naselja: Krupa na Vrbasu, Karanovac, Srpske Toplice, Dolac, Česma, Kumsale, Lazarevo, Zalužani, Priječani, Vrbanja, Ada i Debeljaci ukupne površine 713 hektara.

Ukupno je poplavljeno 2.485 domaćinstava, sa 7.661 stanovnika. U poplavama je aktivirano 69 klizišta u kojima je ugroženo 49 stambenih objekata, 20 pomoćnih, a oštećeno je 2.400 m lokalnih puteva i gradskih saobraćajnica, 1.150 m vodovodne mreže i 300 m kanalizacione infrastrukture. Uništena su tri pješačka i dva kolsko-pješačka mosta, a tri mosta su oštećena.

Požari

Pojava požara na otvorenom području u gradu Banja Luka javlja se najčešće na: poljoprivrednim kulturama, niskom rastinju, šumama, deponijama smeća i kontejnerima za prikupljanje otpada. Najčešći uzrok ovim požarima jeste ljudski faktor, gdje se usljed nemara i nepažnje, u nekim slučajevima i namjerno, dovode u opasnost materijalna dobra, ali i ljudski životi. Međutim, najčešći redosljed događaja jeste krčenje njiva (proljetni i jesenji period) gdje se iskrčeni materijal zapali, a nekontrolisana vatra požara zahvati okolne sastojine. U slučaju namjernog

požara razlozi su namjerno paljenje korova i šiblja od strane poljoprivrednika. Zanimljivo su požari započeti udarom munje ili varničanjem iz dalekovoda. Svakako, kao ključne faktore za nastanak požara na području grada Banje Luke možemo istaći – temperature, godišnja doba, vlažnost vazduha, jačinu vjetra i gorivi materijal.

Šumsko gazdinstvo „Banja Luka“ je za područje grada izradilo 16 karata (1:25000) sa zonama potencijalnog rizika za svaku Privrednu jedinicu. Karte jasno označavaju indeks opasnosti od požara prikazan različitim bojama i podjeljen u ukupno pet kategorija (stepeni) – 1. stepen – crvena; 2. stepen – narandžasta; 3. stepen – žuta; 4. stepen – zelena; 5. stepen – plava boja.

Upravo su analizom potencijalnih rizika od opasnosti od požara izdvojeni reviri:

- Bronzani Majdan – obuhvata sela Pervan, Pervan Donji, Vilusi, Drinići, Milosavka, Melina, Đorđevići, Slavićka-Obrovac;
- Potkozarje – Gornja Piskavica (zaseok Makarići);
- Osmača – Tisovac – mjesna zajednica Agino selo, Nova voda i Čotluk, zaseok Škrbin Do i mjesna zajednica Krmine, zaseok Sjena i Bosančić;
- prigradske šume – Kajbakovac, Kozarac, Ponir, te područje Vrbanje, Česme, Krčmarica, Priječani i Trapisti.

U skladu sa „Zakonom o zaštiti od požara“ donesen je „Plan zaštite od požara grada Banja Luka“ gdje su detaljno identifikovani rizici od požara, izvršena analiza rizika i kapaciteta, utvrđene slabosti i nedostaci, te dati predlozi dodatnih mjera i aktivnosti na sprovođenju mjera zaštite od požara.

Zemljotresi

Zemljotresi predstavljaju najteže i najstrašnije prirodne nesreće sa najobimnijim i najtežim posljedicama. U cilju preduzimanje efikasnih mjera zaštite, prije svega savremene seizmičke preventive, neophodno je poznavanje regionalnih i lokalnih topografskih i seizmoloških karakteristika.

Grad Banja Luka se nalazi na području seizmičkih zona:

- Zona 7 stepeni seizmičkog intenziteta
- Zona 8 stepeni seizmičkog intenziteta – zahvata najveći dio gradskog područja, a usvojen je kao osnovni stepen za gradsko područje. U ovoj zoni izdvojeni su tereni sa seizmički nepovoljnim karakteristikama – Petrićevac, Starčevica i Veseli brijeg;
- Zona 8,5 stepeni seizmičkog intenziteta – zahvata sjeverozapadni dio gradskog područja do željezničke stanice i Banjalučko polje, dio Borika,

Kumsale, područje Vrbanje i Ade, te dva manja područja ispod Petrićevca, kao i od Srpskih Toplica prema naselju Lauš.

Banjalučko područje je seizmogeno područje, koje obuhvata prostor od oko 10.000 m², prečnika 50-60 km od Banje Luke, stoga ne možemo strogo ograničiti samo na gradsko područje. Jaku seizmičnost terena na našem području i genezu zemljotresa koji su se dogodili u prošlosti možemo uvidjeti na nekoliko morfološki jako izraženih rasjeda u postojećem reljefu. Na osnovu podataka o zemljotresima koji su se dogodili na banjalučkom području u proteklom periodu, može se zaključiti da je banjalučko žarišno područje karakteriše pojava jakih prethodnih zemljotresa, što je u vezi sa veoma složenom tektonskom strukturom, građom terena.

Klizišta

Klizanje zemljišta je izrazito rasprostranjen fenomen i predstavlja jedan od najraznovrsnijih i najkompleksnijih prirodnih hazarda. Jedan od najvećih izazova prilikom analize klizišnih procesa jeste činjenica da oni nemaju jednu, jedinstvenu i jasno određenu definiciju obzirom da su faktori okidači i faktori modifikatori u ovim procesima izrazito raznovrsni i mnogobroji. Obim same pojave i njenih procesa, kao i posljedice variraju u zavisnosti od mikrolokacijskih uslova, ali i makrolokacijskih karakteristika.

Da bi do klizišnog procesa došlo neophodno je da se ispune neki od osnovnih uslova na terenu, nekada pojedinačno dok često i grupno izraženih. Najčešći uslovi su: klimatski i meteorološki uslovi, geološke karakteristike terena, morfologija terena (profilna zakrivljenost, padovi, ekspozicija, vertikalna rasčlanjenost, nadmorska visina), način korištenja zemljišta, udaljenost od vodotoka i sl.

Na području grada Banja Luka centralni dio je svojom fizionomijom ravniji te je stoga osnovni uslov za pojavu klizišta – pad (nagib), onemogućen. Međutim, u centralnom i urbanom području klizišta se mogu javiti u blizini vodotoka, na obalama Vrbasa i Vrbanje gdje dolazi do odnošenja i podlokavanja zemljišta. Nasuprot toga, ruralna i rubna područja grada se nalaze na brežuljkastom terenu, koje u skladu sa svojim geološkim karakteristikama i visokim nivom podzemnih voda, dovode do čestih pojava procesa klizanja. Velike poplave iz 2014. godine su naravno intenzivirale pojavu klizišnih procesa a samim tim i vidljivih pukotina na zemljištu a i u infrastrukturalnim i drugim objektima.

Katastar klizišta⁴ iz 2012. godine prikazuje da je na teritoriji grada Banja Luka prisutno više od 60 klizišta i to na 21 lokalitetu, dok analize nakon poplava 2014.

⁴ Terensko istraživanje iz 2012. godine obavljeno za potrebe naučno-istraživačkog rada od strane: Vanr. Prof Radislav Tošić i dipl. prostorni planer Jelena Žigić

godine prikazuju znatno uvećanje dimenzija postojećih klizišta kao i pojavu novih procesa na teritoriji grada. Ipak, najveći problem na području grada Banja Luka jeste činjenica da se samoj pojavi klizišta pristupa kao hazardu koji je dio poplavnih procesa ili se najčešće radi sanacija već aktiviranih i otvorenih klizišta. Dakle, jasan, precisan i ažuriran katastar klizišta ne postoji, kao ni kontinuirano praćenje ovih procesa ali i njihovog uticaja na javnost u cijelini.

III – Ugrožene kategorije stanovništva na području grada Banja Luka

U skladu sa „Procjenom rizika od prirodnih i drugih katastrofa u Bosni i Hercegovini“ jasno znamo da su najugroženije kategorije stanovništva upravo siromašno stanovništvo, osobe sa invaliditetom, trudnice i djeca, te penzioneri.

Najveći problem stanovništva i njihove ugroženosti u Banjoj Luci, kao i u Bosni i Hercegovini u cjelini, jeste loše finansijsko stanje, neobrazovanost i nezaposlenost. Upravo takve karakteristike velikog procenta stanovništva dovode do većeg rizika u slučaju pojave prirodnih hazarda. Svakako, među najugroženiju kategoriju spadaju porodice sa većim brojem djece, koje u ruralnim i rubnim područjima grada Banje Luke najčešće žive u domaćinstvima sa nekoliko generacija, u neadekvatnim starijim ili bespravno izgrađenim novijim objektima. No, i u urbanim sredinama porodice sa djecom se smatraju najugroženijom kategorijom iz razloga što je njihovo zbrinjavanje u slučaju pojave katastrofe primarno, a zahtjeva detaljnije i opsežnije planiranje. Ipak, podizanje svijesti građana i porodica sa djecom je raznovrsnije obzirom da pored medijskog prostora nadležni imaju mogućnost pravovremene edukacije kroz obrazovni sistem, ali i zdravstvenu i socijalnu zaštitu.

U rubnim ruralnim područjima grada Banja Luka nailazimo i na fenomen „odumiranja sela“ gdje je starosna struktura stanovništva znatno viša nego u urbanim i centralnim dijelovima grada. U ovakvim područjima najčešće nailazimo na starije stanovništvo lošeg zdravstvenog, obrazovnog i finansijskog stanja. Pristup građanima ove strukture je najčešće limitiran, te je njihova integracija i edukacija u polju smanjenja rizika od prirodnih katastrofa svedena ili na medijske kanale informisanja poput televizije i radija, ili usmenim i ličnim informisanjem. Ipak i u urbanom području takođe možemo naići na povišenu starosnu strukturu stanovništva kada je takođe riječ o građanima koji su najčešće sami i/ili bolesni, te se njihova pravovremena edukacija ali i evakuacija mora detaljno i opsežno planirati.

Značajan fokus prilikom edukacije i podizanja svijesti javnosti, kao i planiranoj evakuaciji i kasnijoj rehabilitaciji, treba posvetiti građanima sa zdravstvenim problemima, posebnim potrebama i invaliditetom. Obzirom da je grad Banja Luka jedan od najvećih medicinskih centara u Republici Srpskoj ali i Bosni i Hercegovini,

pravovremene edukacije medicinskog osoblja o aktivnostima u slučaju pojave prirodnih hazarda se moraju obavljati u redovnim intervalima, sa strogim i detaljnim obukama. Obzirom da na području grada imamo regionalnu školu i centre za školovanje, rehabilitaciju i inkluziju osoba sa posebnim potrebama, bitnost planiranja njihove evakuacije, ali i uključivanje njihovih edukatora i staratelja, u sistem prevencije i podizanja svijesti javnosti je od velikog značaja za uspješnost pripreme u zaštiti od prirodnih hazarda.

Analizi ugrožene strukture stanovništva, kao i ugroženosti uopšteno, možemo prići sa različitih aspekata, ali su navedene kategorije one kojima treba posvetiti najviše pažnje, te sa njima u procesu prije, tokom i nakon samog hazarda treba sarađivati sa izrazitom obazrivošću i posvećenošću. Pomenute kategorije su najranjivije jer su usljed svog trenutnog stanja najpodložnije što fizički samim hazardima, što psihički posljedicama, bolestima, ali i mogućim prevarama i sličnim rizicima koje bi im mogle ugroziti živote.

3. Prijedlog modela komunikacije i uključivanja javnosti u smanjenju rizika od katastrofa

Grad Banja Luka ima definisan i formiran vid komunikacije sa javnosti na temu prirodnih katastrofa. U slučaju same pojave kontrolu nad situacijom ali i komunikaciju sa javnosti preuzima Gradski štab za vanredne situacije pri Odsjeku za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice unutar uprave Grada. U takvim situacijama Odsjek je definisao mrežu kanala informisanja ka građanima i medijima koji kao izvor informacija imaju da koriste isključivo zvanične informacije iz Gradskog štaba.

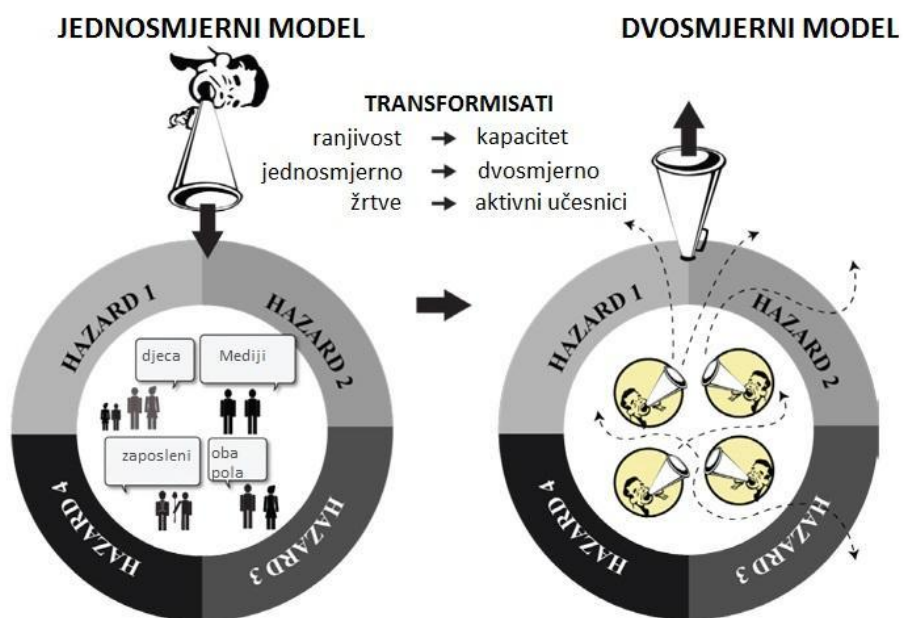
Tokom redovnih uslova građani i javnost informacije o hitnim kontakt telefonima, propisanom načinu ponašanja u određenim situacijama, kao i postojećim propisima mogu pronaći na internet stranici grada Banja Luka. Takođe, tu su i redovni dnevni izvještaji Republičkog hidrometeorološkog zavoda preko njihove internet stranice i putem medija.

Međutim, kada govorimo o podizanju svijesti javnosti koja za cilj ima smanjenje rizika od katastrofa, neophodno je već postojeći način komunikacije modifikovati kako bi se postigao što viši stepen informisanosti i uključenosti stanovništva i medija na ovu temu. Dakle, upravo je pravovremena edukacija, komunikacija i pristup informacijama javnosti ono što definiše njihovu ispravnu reakciju na potencijalne katastrofe.

Grad Banja Luka je do sada proveo različite vidove aktivnosti koji se tiču umrežavanja stanovništva u rad Odsjeka za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice gdje prije svega treba istaći formiranje jedinica opšte namjene Civilne zaštite na području Grada. Takođe, prilična sredstva su uložena u promotivne i edukativne materijale na temu različitih rizika i katastrofa, te ponašanja u ovim situacijama.

Dakle, grad Banja Luka posjeduje mrežu za informisanje i uključivanje javnosti u prilikama katastrofa, no analizom stanja jasno je vidljivo da je pomenuti sistem u periodu tranzicije od tradicionalnog modela (jednosmjernog) ka inkluzivnom (dvosmjernom) modelu informisanja i uključivanja javnosti.

Korištenjem tradicionalnog modela komunikacije sa javnosti sveobuhvatna poruka glede ublažavanja, odgovora i oporavka od katastrofa je komunicirana putem ustaljenih kanala informisanja ka identifikovanim ciljnim grupama kako bi se došlo do željenog načina ponašanja javnosti. Problem ovakvog modela jeste profilisan pristup građanima umjesto povezivanja sa specifičnim hazardom i ranjivosti kojima su potencijalno izloženi. Ideja da bi edukativna ili upozoravajuća poruka trebala da odgovori svima, bez obzira na njihov mikro-lokalitet, često je nerealistična i neefikasna, te ju je neopodno prilagoditi različitim ciljnim grupama, ali u skladu sa njihovim potrebama.

Slika 1. Prikaz jednosmjernog i dvosmjernog modela komunikacije

Tradicionalni model komunikacije je komunikacija koja se provodi sa vrha ka nižim nivoima („top to bottom“) i to jednosmjernim sistemom ka publici koja je na dnu izvještavačke piramide. Ovakvim pristupom ciljne grupe su tretirane kao žrtve, odnosno postavljaju se u poziciju zavisnosti o spoljnim izvorima informacija i savjeta o ponašanju i aktivnostima u situaciji katastrofa gdje je upravo pravovremena i brza akcija najpotrebnija. Dakle, pomenuti tradicionalni model komunikacije pokazuje svoju neefikasnost prilikom potrebe za pravovremenim i brzim reakcijama stanovništva. Stoga je izrazito bitno osposobiti pojedince i zajednice da se na pravilan način uključe i postanu aktivni u smanjenju rizika od katastrofa. Potrebno je da zajednice budu više obrazovane na temu pripreme, smanjenja ali i reagovanja u situaciji katastrofa, kao i u periodu oporavka kako bi se postigao konutinuirani sistemski i efektivan pristup građana ovom problemu.

„Cilj jeste stvoriti zajednicu koja je svjesna neophodnosti i potrebe za znanjem o prirodnim katastrofama, kako bi samostalno prikupljala i dijelila znanje o ovom pitanju, a ne razvijati zavisnost o spoljnoj ili ekspertskoj grupi“ (Tom Beer & Robert Hamilton, 2004), upravo ovakav stav svjetskih lidera iz polja upravljanja prirodnim katastrofama i podizanju svijesti javnosti govori o neophodnosti uspostavljanja novog trenda u samom pristupu stanovništvu, ali i javnosti u cjelini.

Dakle, nepohodno je razviti novi model komunikacije koji će osnažiti zajednice kako bi pojedinci unutar njih spoznali sebe kao aktivne partnere i učesnike u zaštiti i upravljanju katastrofama. Upravo ovakvim pristupom imaćemo zajednice koje će biti u stanju pravovremeno i sigurno se organizovati, a ne biti pasivni i zavisni, odnosno ne biti u poziciji bespomoćnih žrtava.

Komunikacija bi trebala da bude participatorna umjesto upravljačka, odnosno neophodan je model komunikacije s javnosti koji će dozvoliti dvosmjernu razmjenu informacija. Kada govorimo o medijima kao predstavnicima i vidom komunikacije sa javnosti neophodno je osnovati mrežu obučениh medija koji su uključeni u pripremnu i pravovremenu edukaciju, ali i aktivnosti tokom kriznog perioda. Dok bi novi model komunikacije građane uključio kroz njihove obučene predstavnike (povjerenike zaštite i spasavanja) koji će izvještavati više upravljačke strukture, ali i svoju lokalnu zajednicu o neophodnim aktivnostima.

Da bi se osnažili pojedinci i resursi zajednice, te da bi se izgradio osjećaj sigurnosti i samopoštovanja, neophodno je da oni shvate sebe i svoju zajednicu kao kapacitet sposoban za pružanje otpora i suočavanje, a ne osjetljivo područje. Obzirom da velike prirodne katastrofe nije moguće apsolutno izbjeći, kako bi se smanjio rizik od katastrofa neophodno je transformisati ranjivost u kapacitet.

Dakle, upravljajuće strukture ali i stručna javnost moraju uspostaviti model koji priznaje i uključuje činjenicu da zajednice ne dijele samo hazarde i ranljivost, nego i kapacitete i mogućnosti. Stoga, u participativnom modelu izrazito je bitno priznati snagu i sposobnosti zajednice u pripremi, zaštiti i odbrani od hazarda i katastrofa.

Slika 2. Transformacija ranjivosti zajednice u njene kapacitete

Upravo slika 2. prikazuje transformaciju ranjivosti zajednice u njene kapacitete, gdje se jasno vidi kako se socijalne i fizičke ranjivosti mogu analizirati i definisati kao potencijali zajednice korisni prilikom pravovremene edukacije stanovništva, ali i tokom samog kriznog perioda.

Stoga, osnaživanjem, jačanjem i obrazovanjem o kapacitetima stanovništva koje je u direktnom riziku, moguće je obezbjediti samo stanovništvo da ispravno i pravovremeno odgovore na katastrofe, te time smanje gubitke i posljedice. Novi pristup u formiranju modela komunikacije ugroženu grupu stanovništva osposobljava da budu samopouzdana, umreženi i obučeni za ispravne postupke tokom svake faze pojave katastrofe, te da odgovorno učestvuju u radu nadležnih organa.

3. Odgovorne institucije i administrativno-pravno struktura

Kada su u pitanju katastrofe, te upravljanje i zaštita od njih, ali i obavještanje javnosti, na području grada Banja Luka imamo različite nivoe aktera koji se međusobno preklapaju i dopunjavaju.

Državni nivo:

- Oružane snage Bosne i Hercegovine
- Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine

Republički nivo:

- Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju
- Ministarstvo unutrašnjih poslova - Republička uprava civilne zaštite
- Republički hidrometeorološki zavod
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- JU Institut za javno zdravstvo Republike Srpske
- JU Veterinarski institut Republike Srpske „Dr Vaso Butozan“
- ZP „Hidroelektrane na Vrbasu“ a.d. Mrkonjić Grad
- Radio-televizija Republike Srpske
- Poljoprivredni institut Republike Srpske

Nivo grada Banja Luka:

- Vatrogasno društvo „Vrbanja“
- Vatrogasno društvo „Banjaluka“
- Ronilački klub „Buk“
- Planinarsko-alpinistički orijentacioni klub „Paok“
- Speleološko društvo „Ponir“
- Rafting klub „Kanjon“
- Rafting klub „Argonaut“
- Crveni krst Republike Srpske – Gradska organizacija
- Gorska služba spasavanja
- Centar za socijalni rad Banja Luka
- JP „Šume Republike Srpske“ - Šumsko gazdinstvo Banja Luka
- „Čistoća“ a.d. Banja Luka
- „EURO-EKO TIM“ d.o.o. Banja Luka
- ZP „Elektrokrajina“ a.d. Banja Luka
- Televizijske i radio kuće - ATV, BEL, Radio Big, NES radio, Kontakt radio, UNO radio

Akteri Gradske uprave Banja Luka:

- Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice
- Odjeljenje za prostorno uređenje
- Odjeljenje za inspekcijske poslove
- Odjeljenje za stambeno-komunalne poslove
- Centar za obavještanje
- Odsjek za informisanje
- Centar za razvoj i unapređenje sela

Administrativno-pravni okvir upravljanja katastrofama

Postojeći administrativno-pravni okvir na temu načina upravljanja prirodnim hazardima i mjerama prevencije i zaštite stanovnika i materijalnih dobara čini:

Republički i državni nivo:

- Zakon o zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama („Sl. glasnik RS“ br: 121/12)
- Zakon o zaštiti od požara („Sl. glasnik RS“ br: 71/12)
- Uredba o sadržaju i načinu izrade plana zaštite od elementarne nepogode i druge nesreće („Sl. glasnik RS“ br:68/13)
- Metodologija za izradu planova zaštite od požara („Sl. glasnik RS“ br:32/13)
- Okvirni zakon o zaštiti i spasavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Sl. glasnik BiH“ br: 195/08)
- Metodologija za izradu procjene ugroženosti Bosne i Hercegovine od prirodnih ili drugih nesreća („Sl.glasnik BiH“, br:86/0)

Republička uprava civilne zaštite:

- Procjena ugroženosti od elementarne nepogode i druge nesreće Republike Srpske
- Nastavni plan i program obuke i osposobljavanja u oblasti zaštite i spasavanja od elementarne nepogode i druge nesreće za period 2014-2015
- Plan aktivnosti u pripremi i sprovođenju mjera zaštite i spasavanja od šumskih i drugih požara na otvorenom prostoru u Republici Srpskoj u 2014. godini („Sl. glasnik RS“ br:06/14)
- Plan odbrane od poplave u Republici Srpskoj u 2014. godini („Sl. glasnik RS“ br:06/14)

Nivo grada Banja Luka:

- Prostorni plan grada Banja Luka
- Odluka o organizaciji i funkcionisanju civilne zaštite u oblasti zaštite i spasavanja grada Banja Luke („Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:3/13)
- Odluka o formiranju Gradskog štaba za vanredne situacije („Sl.glasnik grada Banja Luka“ br: 5/13)
- Odluka o imenovanju članova Gradskog štaba za vanredne situacije („Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:14/13 i 18/14)
- Odluka o određivanju privrednih društava i pravnih lica, nosilaca poslova i zadataka u provođenju mjera zaštite i spasavanja na teritoriji grada Banja Luka („Sl.glasnik grada Banja Luk“ br:13/13)
- Odluka o formiranju jedinica i timova civilne zaštite grada Banja Luka („Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:34/14)

- Procjena ugroženosti od elementarne nepogode i druge nesreće grad Banja Luka
- Procjena ugroženosti od elementarne nepogode i druge nesreće grad Banja Luka (dopuna Procjene)

Programi i planovi:

- Program razvoja civilne zaštite grada Banja Luka u oblasti zaštite i spasavanja za period 2014-2018 („Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:26/13)
- Plan zaštite i spasavanja od elementarne nepogode i druge nesreće grada Banja Luka (Zaključak o usvajanju Plana, „Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:27/14)
- Plan zaštite od požara grada Banja Luka (Odluka o usvajanju Plana „Sl.glasnik grada Banja Luka“ br:20/12)

Godišnji planovi:

- Plan aktivnosti u pripremi i provođenju mjera zaštite i spasavanja od šumskih i drugih požara na teritoriji grada Banja Luka u 2015.godini („Sl.glasnik grada Banja Luka“ br:6/15)
- Plan provođenja mjera zaštite i spasavanja od poplava u 2015. godini („Sl. glasnik grada Banja Luka“ br:6/15)
- Plan i program obuke struktura Civilne zaštite grada Banja Luka za 2015. godinu (donio Gradonačelnik, mart 2015. godine)

Plan zaštite i spasavanja od elementarne nepogode i druge nesreće grada Banja Luka:

1. Procjena ugroženosti od elementarne nepogode i druge nesreće u gradu (Odluka o usvajanju „Sl.glasnik grada Banja Luka“ br:26/13 i 19/15)
2. Plan preventivnog djelovanja
3. Plan pripravnosti
4. Plan mobilizacije
5. Plan hitnog postupanja
6. Prilozi plana:
 - Plan preventivnog djelovanja
 - Plan pripravnosti
 - Plan hitnog upravljanja u slučaju: polava, zemljotresa, požara, olujnog nevremena i snježnih padavina

4. Analiza dokumenata o smanjenju rizika od katastrofa i podizanju svijesti javnosti

Analizom postojećih dokumenata i planova, došlo se do zaključka da je Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice grada Banja Luka izradio „Prijedlog mjera preventivnog djelovanja“ koji sadrži elemente akcionog plana za podizanje svijesti javnosti. Ovi elementi su predstavljeni u tabeli 1. i bili su osnova za detaljniju razradu akcionog plana predstavljenog tabelom 3.

Tabela 1. Mjere zaštite i preventivne mjere u slučaju različitih prirodnih katastrofa⁵

Mjere	Zadaci	Izvršioci	Vrijeme izvršenja
Putem sredstava informisanja, organizovati upoznavanje građana sa sistemom obavještanja, dojava požara i postupaka u slučaju požara.	Organizovati emisije, Štampati letke, Obavještenja za mjesne zajednice.	Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice, Odsjek za odnose s javnošću, Mjesne zajednice, Sredstva informisanja.	Tokom godine
Vršiti obrazovanje učenika i građana o postupcima u slučaju požara, gašenju početnog požara, upotrebi aparata za gašenje požara.	Predavanje u školama, Predavanje u mjesnim zajednicama.	Vatrogasne jedinice, Osnovne i srednje škole.	Tokom godine
Obezbjediti pokrivenost grada	Izvršiti nabavku sirena po Planu	Odsjek za poslovne civilne zaštite i	Do kraja 2015. godine

⁵ Podaci iz „Prijedlog mjera preventivnog djelovanja“ Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice

sredstvima za uzbunjivanje, završetak izgradnje sistema po projektu	javnih nabavki	profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice, Odsjek za javne nabavke.	
Unaprijediti i dogovoriti Sistem uzbunjivanja na području grada sa akcentom na mjesne zajednice uz Vrbas i Vrbanju.	Raspisati javnu nabavku sistema za uzbunjivanje radi završetka Projekta uzbunjivanja	Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice	Do kraja 2015. godine
Obezbjediti ostala priručna sredstva za obavještanje stanovništva o opasnostima poplave (razglas sa vozila, megafoni, SMS poruke)	Raspisati javnu nabavku sa potrebnim sredstvima prema Planu javnih nabavki	Odsjek za javne nabavke, Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice.	Na početku svake godine, od 1. marta
Sprovesti informativno-propagandne aktivnosti u vezi opasnosti od poplava i postupcima građana	Izrada letaka, Emisije na radiju i TV, Informacije u štampanim medijima.	Odsjek za odnose s javnošću, Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice	Dva puta u toku godine
Preko nastavnih programa osnovnih i srednji škola obezbjediti upoznavanje djece školskog uzrasta o poplavama i postupcima u slučaju opasnosti	U školama obezbjediti predavanje o štetnom uticaju voda i poplavama	Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice	Kontinuirano

Obučavanje i obavještanje stanovništva o opasnostima od zemljotresa, kao i ponašanju u slučaju zemljotresa	Razraditi i sprovesti Program obučavanja i upozoravanja stanovništva sa normama življenja i ponašanja zavisno od vrste i obima opasnosti i rušenja	Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice	Kontinuirano
--	--	---	--------------

Takođe, na nivou grada Banja Luka definisani su i akteri koji su dužni svakodnevno, a naročito u slučaju pojave hazarda, obavještavati nadležne organe i javnost o potencijalnim rizicima i stanjima na terenu.

Tabela 2. Zadaci spasilačkih i hitnih službi i drugih subjekata od značaja za zaštitu i spasavanje⁶

Naziv subjekta	Zadaci hitnih službi
Operativno-komunikativni centar Grada	Prima pozive na broj hitne službe (121), obrađuje ih i prosljeđuje profesionalnim, hitnim i drugim službama za zaštitu i spasavanje
	Prikuplja, obrađuje, dostavlja i obavještava o nesrećama nadležne institucije, organe i nadležne inspeksijske službe u zavisnosti od vrste elementarne nepogode i druge nesreće
	Sprovodi obavještanje, upozoravanje i uzbunjivanje stanovništva u slučaju nadolazeće i neposredne opasnosti ili nastanka određene elementarne nepogode i druge nesreće koja može ugroziti život i zdravlje ljudi, materijalna dobra i životnu sredinu.
	Blagovremeno i na vrijeme dostavlja

⁶ Podaci iz „Prijedlog mjera preventivnog djelovanja“ Odsjek za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice

Hidrometeorološki zavod Republike Srpske	Operativno-komunikativnom centru podatke o vremenskim prognozama u vezi sa pojavom: kišnih i snježnih padavina, pojavu suša, grada, olujnog nevremena i drugo
	Izdaje upozorenja o vremenskom trajanju navedenih nepogoda nadležnim organima i preko sredstava informisanja
Poljoprivredni institut Republike Srpske	Mjeri i prati koncentraciju polena i drugih alergeni koncentracija u vazduhu na teritoriji grada, i dostavlja podatke nadležnim organima
	Izdaje upozorenja o opasnostima usljed pojave alergeni koncentracija polena i dr.
Institut za građevinarstvo	Mjeri i prati koncentraciju izduvni gasova i emisioni gasova i uticaj na kvalitet vazduha
	Izdaje upozorenja o opasnostima uslje pojave veće zagađenosti vazduha usljed pojave emisioni gasova i sedimenata
Hidroelektrana „Bočac“	Mjeri i prati dotok i protok vode u m ³ /sek u hidrocentrali i redovno obavještava Operativno-komunikativni centa grada Banja Luka
	O pražnjenju, ispuštanju većih količina vode iz akumulacije redovno izvještava i na vrijeme Operativno-komunikativni centar grada Banja Luka i nadležne organe
	Izdaje upozorenja o opasnostima usljed ispuštanja i dotoka većih količina vode iz akumulacije HE „Bočac“ i aktivira svoj sistem uzbunjivanja u saradnji sa nadležnim organima

5. Akcioni plan za podizanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa

„Akcioni plan za podizanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa na području grada Banja Luka“ izrađen je i definisan u saradnji sa Odsjekom za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice grada Banja Luka, ali i ostalim nadležnim institucijama i akterima na nivou Republike Srpske i Grada Banja Luka⁷. Ovakav inkluzivan pristup urađen je s namjerom da aktivnosti Plana budu realistične i upotrebljive, što je zahtijevalo multidisciplinarno i aktivno učešće.

Tabela 3. prikazuje smjernice i usaglašene postupke za poboljšanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa na području grada Banja Luka, a osnova njene razrade bile su već postojeće i usvojene odluke na nivou Odsjeka za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice grada Banja Luka.

Takođe, tabela 3. prikazuje i aktivnosti koje su usaglašene i predložene od strane velikog broja aktera iz ove oblasti na području grada Banja Luka na radionici koja je održana 11.11.2015. godine. Tabela čini razradu već usvojenih ideja (tabele 1.) za podizanje svijesti i uključivanje javnosti u preventivne mjere zaštite od prirodnih katastrofa.

⁷ Aneks 1. priložen uz Plan navodi listu učesnika radnog sastanka održanog u Banjaluci 11.11.2015. na temu „Izrada – Akcionog plana za podizanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa na području grada Banja Luka“

Tabela 3. Tabela aktivnosti predloženih Akcionim planom

Rješenje - mjera	Akcija (do 3 akcije)	Resursi	Akteri- nosioci	Ciljna grupa	Rokovi
1. Informisanje javnosti o nadolazećoj (neposrednoj) opasnosti	1. Redovno slanje upozorenja	<ul style="list-style-type: none"> - Prognoze RHMZ - Izvještaji RHMZ - Medijski vremenski izvještaji - Internet stranica UGBL - Izvještaji: Republički hidrometeorološki zavod RS (RHMZ) dostavlja redovne izvještaje Odsjeku za poslove civilne zaštite i profesionalne teritorijalne vatrogasne jedinice Banja Luka (CZBL) - Prognoze: RHMZ šalje informacije medijima - Internet stranice: RHMZ i Grad Banja Luka 	<ul style="list-style-type: none"> - RHMZ - CZBL - Mediji 	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo, - Mediji. 	<p>Svakodnevno izvještavanje</p> <p>2016 - 2018</p>

	2. Pravovremeno obavještanje o opasnosti	Vanredni izvještaji: RHMZ dostavlja CZBL	- RHMZ - CZBL - Mediji		Vanredno izvještanje 2016 - 2018
	3. Prosljeđivanje informacija medijima i objavljivanje na inernet stranicama	CZBL izvještaji i naredbe Odsjek za odnose s javnošću - definisanje poruka i saopštenja	CZBL i Odsjek za odnose sa javnošću		Vanredno izvještanje 2016 - 2018
	4. Umrežavanje izvještaja i upozorenja CZBL sa HE „Bočac“	Redovni sastanci i razmjena informacija	CZBL i HE Bočac		Po potrebi 2016 – 2018
2. Preduzimanje preventivnih mjera na zaštiti lica i imovine ugroženih od poplava	1. Informisanje putem medija	Kvalitetna informacija, poruka	CZBL – Gradski štab za vanredne situacije	Stanovništvo, posebno osobe sa posebnim potrebama i institucije	Kontinuirano i prije sezona potencijalnih hazarda 2016 – 2018

	2. Okrugli stolovi i druženje u mjesnim zajednicama	Stručna javnost, pripadnici sistema civilne zaštite	CZBL i obrazovne institucije	Stanovništvo mjesne zajednice, predsjednici zajednica etažnih vlasnika	Svakih 6 mjeseci 2016 – 2018
	3. Osiguravanje imovine	Osiguravajuća društva i njihovi korisnici	-	Korisnici osiguravajućih društava	Po potrebi
	4. Definisanje procedura i postupaka ponašanja građana u kriznim područjima	Izrada uputstava i obučavanje građana u ugroženim područjima	CZBL, Centar za socijalni rad, Odsjek za odnose s javnošću grada	Stanovništvo u ugroženim područjima	Godišnje, u ugroženim mjesnim zajednicama 2016 – 2018

	5. Izvođenje vježbi u mjesnim zajednicama	Definisati detaljan i jasan plan obuke i proratne edukativne materijale	CZBL, Oružane snage BiH, Gradski štab za vanredne situacije	Stanovništvo u ugorozanim mjesnim zajednicama	Godišnje 2016 – 2018
3. Spasavanje materijalnih dobara	1. Izrada uputstava za spasavanje materijalnih dobara (privredna društva i građani)	Stručni saradnici iz CZBL, Odsjeka za informisanje javnosti, stručnih institucija, udruženja i medija	CZBL, povjerenici zaštite i spasavanja	Stanovništvo i predstavnici MZ, te privrednici u kriznim područjima	Po potrebi 2016 – 2018
4. Izdavanje naredbi preduzećima od interesa koje je dužno da obezbjedi kritične tačke	1. Obavješćavanje javnosti putem medija o izdatim naređenjima od strane Gradskog štaba prema preduzećima	Pouzdana informacije pripremljene i poslane medijima	Gradski štab za vanredne situacije	Odjeljenje za stambeno-komunalne poslove, Mediji i građani	U akcidentnim situacijama 2016 – 2018

	2. Edukacija novinara o važnosti obavještanja javnosti zvaničnim i provjerenim informacijama	Sastanci i okrugli stolovi	Odsjek za odnose s javnošću i razne medijske kuće		
Izdavanje uputstava putem sredstava informisanja	1. Priprema kvalitetnih uputstava	Stručni saradnici na poslovima civilne zaštite	- CZBL - Odsjek za odnose s javnošću	Građani, preduzeća	Po potrebi 2016 – 2018
	2. Izbor najefektnijih kanala komunikacije prema različitim grupama građana	Media plan/dizajn (štampani mediji, plakati, brošure, TV i radio spotovi, Internet stranice i društvene mreže			Po potrebi 2016 – 2018
5. Koordinacija sa hitnim službama	1. Obavještanje javnosti putem medija o izdatim naređenjima od strane Gradskog štaba prema hitnim	- Koordinacija, komunikacija i sastanci timova	- Gradski štab za vanredne situacije - CZBL	Ugrožene kategorije stanovništva, djeca, trudnice, starije i	Po potrebi 2016 – 2018

	službama			oboljele osobe	
6. Mjere evakuacije i spasavanja stanovništva sa ugroženog područja	1. Donošenje Odluka po pitanju evakuacije	- Komunikacija i koordinacija službi - Tačne informacije o mogućnostima i uslovima prihvata evakuisanog stanovništva	- Gradski štab za vanredne situacije - Gradonačelnik i Odsjek za odnose s javnošću - Medijski prostor (radio i TV, Internet)	Stanovništvo ugroženo ili pogođeno katastrofama Ostalo stanovništvo na području Grada i mjesta u koje se vrši evakuacija	Po potrebi 2016 – 2018
	2. Obavještanje javnosti o lokacijama i mjerama evakuacije po donošenju Odluke				
7. Procjena ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća	1. Izrada studija i prpratnih karata o ugrženim područjima	Eksperti republičke uprava za civilnu zaštitu, RHMZ i drugih aktera	- Republička uprava za civilnu zaštitu, - RHMZ	Stanovništvo ugroženih područja	2016. – 2017. godina

	2. Objavljivanje karata i osnovnih informacija na internet stranicama opština i Gradova	Štampanje/publikovanje karata	Štabovi CZBL na lokalnom nivou i mediji		
8. Povećanje solidarnosti stanovništva i umrežavanje, povećanje senzibilnosti	1. Sastanci i tematska druženja u mjesnim zajednicama	Sala/prostor za održavanje sastanaka	Savjeti mjesnih zajednica	Stanovništvo mjesnih zajednica	Tromjesečno 2016 – 2018
9. Preventivna edukacija i informisanje javnosti u slučaju prirodnih hazarda	1. Izrada tematskih postera i letaka	Priprema kvalitetnog edukativnog materijala	- Republička uprava za civilnu zaštitu, - RHMZ, - CZBL, - Savjeti mjesnih zajednica,	Stanovništvo ugroženih područja, nastavnici i učenici u osnovnim i srednjim školama	Dva puta godišnje 2016 – 2018
	2. Predavanja u školama, obrazovnim ustanovama i mjesnim zajednicama	Priprema i štampanje razumljivih i primjenjivih uputstava i savjeta			

	<p>3. Postavljanje informativnih i edukativnih plakata u školskim ustanovama, domovima zdravlja i ambulanta, centrima mjesne zajednice</p>		<p>- direktori i nastavno osoblje u školama</p> <p>- TV i radio emisije</p>		<p>- Tromjesečno</p>
	<p>4. Izrada zvanične interaktivne internet stranice na temu prirodnih hazarda sa jasnim uputstvima za pripremu i djelovanje u prirodnim hazardima, te kartama ugroženih zona na području grada Banja Luka</p>				

	5. Izrada aplikacije za android i „smart“ operative sisteme za obavještanje u slučaju hazarda, kao i za edukaciju o hazardima i ponašanju u tom slučaju				
--	---	--	--	--	--

5. Zaključak

Grad Banja Luka posjeduje značajno razvijenu mrežu za upravljanje i zaštitu od prirodnih katastrofa. Takođe, uključenost različitih ciljnih grupa građana ali i medija je na značajno višem nivou nego u drugim dijelovima Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. Ipak, uspješnost i efikasnost postojećih mjera podizanja svijesti javnosti na temu smanjenja rizika od katastrofa trenutno nije na zadovoljavajućem nivou zbog čega Plan i predlaže jasne aktivnosti i alate za promjenu tog stanja.

Obzirom da je Banja Luka područje osjetljivo na prirodne katastrofe poput zemljotresa, poplava i bujica, ali i klizišta i požara, uključivanje i adekvatno obrazovanje javnosti je od velikog značaja u smanjenju šteta i žrtava u slučaju katastrofa.

Takođe, upravo je za podizanje svijesti javnosti neophodno osavremeniti pristupe stručnoj analizi i prikupljanje savremenih podataka na terenu za svaki od potencijalnih hazarda. Različite vrste analiza osjetljivosti, zoniranje područja grada prema stepenu stabilnosti i slične stručne studije, strategije i analize su od vitalnog značaja. Svaki od hazarda traži posebnu pažnju, a naknadno i uvezivanje sa ostalim potencijalnim hazardima, obzirom da su im faktori modifikatori i okidači procesa najčešće ili isti ili uvezani. Stoga su savremene baze podataka, stručne analize i ulaganje u mjerenja svih parametara osnova daljih aktivnosti u cilju prevencije, a samim tim i podizanja svijesti javnosti.

Aktivnosti navedene Planom imaju različite nosioce, ali i ciljnu grupu, što u mnogome širi pristup ovoj temi ali i povećava ukupni obim pripremljenog stanovništva. Upravo ovakva struktura mreže u borbi i pripremi sa prirodnim katastrofama podrazumijeva integraciju i sinhronizovano učešće svih relevantnih aktera što upravljanje katastrofama značajno usložava, ali donosi pravovremene i bolje rezultate. Dakle, upravo je na nivou Grada Banja Luke neophodno, pored postojeće upravljačke strukture, osnovati zvaničnu mrežu stručnih aktera koji će svojim redovnim i/ili vanrednim sastancima u situacijama kada je to potrebno, pravovremeno razmjenjivati informacije o prevenciji, djelovanju i sanaciji nakon pojave hazarda. Uporedo sa pomenutom mrežom stručnih aktera od velike važnosti za opštu i ispravnu informisanost stanovništva imaju mediji. Na teritoriji grada neophodno je definisati predstavnike različitih medijskih kanala koji će proći

zvaničnu obuku te time biti u stanju da ispravno i odgovorno pruže informacije građanima i tako obezbjede viši nivo sigurnosti javnosti.

Delegiranje i stručno upravljanje u slučaju pojave prirodnih katastrofa, ali i tokom preventivne edukacije i informisanja, neophodno je sa nivoa grada spustiti na nivo mjesnih zajednica i zajednica etažnih vlasnika, te od njih povratnom spregom u sistemu dobiti pravovremenu i ispravnu informaciju sa lica mjesta. Takođe, spuštanjem nadležnosti na nivo veće detaljnosti može se postići direktnija informisanost stanovništva organizovanjem različitih oblika okupljanja, simulacija, obuka i slično. Upravo navedeni neformalni vidovi edukacije mogu imati veliki uticaj na pojedince, djecu i porodice u spremnosti od prirodnih hazarda, ali i jačanju solidarnosti među građanima.

Svakako, u mrežu pravovremene edukacije neophodno je uključiti redovne obuke za djecu predškolskog i školskog uzrasta i to na način da se njihovi vaspitači i nastavnici redovno i zvanično obučavaju o ovoj temi. Struktura časova na predmetima razredne nastave ili fizičke kulture idealna je za redovne edukacije djece, ali njihovi nastavni materijali i tehnike moraju biti jasne, zabavne i djeci razumljive. Mogućnosti za pravovremenu edukaciju djece su široke i najjednostavnije se mogu sprovesti u vidu igrica, interesantnih vodiča, simulacija i seminara. Potrebno je djeci dati perspektivu prirodnih hazarda i njihove pozicije u takvoj pojavi, kao i pravilno ponašanje njih i njihove porodice u prevenciji ali i tokom i nakon same pojave hazarda. Očekuje se da će upravo adekvatna edukacija djece ne samo dovesti do njihovog ispravnog stasavanja u mlade i spremne građane, nego da ćemo njihovim ispravnim obrazovanjem uticati i na ponašanje i nivo spremnosti roditelja, porodica i šire društvene okoline.

Dakle, gradu Banja Luka se ovim Akcionim planom predlažu jasne aktivnosti koje će dovesti do mjerljivog povećanja svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa. Plan je izrađen sa ciljem razrade teme javnosti u već postojećoj dokumentaciji. Takođe, Planom se ističe neophodnost daljeg djelovanja i izrade projekata lokalnog, državnog ali i međunarodnog karaktera. Upravo u saradnji sa svim akterima različitih nivoa, te sa predstavnicima različitih nivoa nevladinog sektora, predlaže se dalja i detaljnija izrada projekata u ovoj oblasti.

Grad Banja Luka ima velike potencijale da se na ispravan i kvalitetan način odupre i ojača odgovore javnosti na prirodne katastrofe. Uzmemo li u obzir

da govorimo o gradu koji je republički centar itekako je jasno da su jako velike mogućnosti i sposobnosti različitih struktura stanovništva da se pravovremeno i ispravno uključe u sistemem pripreme i odbrane od katastrofa. Dakle, upravo se ovim Planom i predlaže sagledavanje javnosti, njenih kapaciteta, te dopuštanje javnosti da učestvuje u procesima prevencije i zaštite. Kako bi sistem za podizanje svijesti javnosti o smanjenju rizika od katastrofa bio otporan podrazumijeva se uporedo i edukacija i osposobljavanje javnosti, ali i ispravna inkluziju javnosti u cjelini.